

**ПРОБЛЕМИ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ
У ДЗЕРКАЛІ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ**

Проблеми освітньої галузі у дзеркалі громадської думки : Довідковий бюлетень. Вересень ' 2021 / За ред. М. М. Слюсаревського ; Упоряд. Л. П. Черниш. – К., 2021. – 44 с.

Бюлетень підготовлено за даними всеукраїнських репрезентативних опитувань, що проводяться Інститутом соціальної та політичної психології НАПН України в рамках моніторингу громадської думки щодо проблем освіти та заходів з її реформування. Останнє опитування проведено у вересні 2021 р.

Для науковців, працівників ЗМІ, представників громадськості.

У проведенні дослідження, опрацюванні його даних та підготовці матеріалів бюлетеня взяли участь: *Л. І. Гриценко, М. М. Слюсаревський, Л. П. Черниш, С. Л. Чуніхіна.*

Адреса:

04070, м. Київ, вул. Андріївська, 15
тел. 425-24-08,
факс 425-45-56
e-mail: info@ispp.org.ua

При використанні матеріалів дослідження посилання на Інститут соціальної та політичної психології НАПН України обов'язкове

© Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 2021

З М І С Т

Попередні зауваження.....	4–4
1. Стан і якість вітчизняної освіти.....	5–8
2. Напрями і проблеми реформування освітньої сфери	9–20
<i>Резюме.....</i>	<i>21–24</i>
3. Пандемія COVID-19 і дистанційне навчання	25–29
<i>Резюме.....</i>	<i>30–31</i>
4. Корупційні ризики і надзвичайні ситуації у сфері освіти	32–41
<i>Резюме.....</i>	<i>42–44</i>

ПОПЕРЕДНІ ЗАУВАЖЕННЯ

Матеріал підготовлено за даними всеукраїнських репрезентативних опитувань, що проводяться Інститутом соціальної та політичної психології НАПН України в рамках моніторингу громадської думки щодо проблем освіти та заходів з її реформування.

Опитуються не менше 2000 респондентів за вибіркою, що репрезентує населення України віком від 18 років і старше. При цьому застосовується принцип опуклої вибірки, що дає змогу опитувати працівників освіти у квоті, достатній для статистично коректних висновків. Похибка вибірки не перевищує 3,2%.

Для аналізу регіональних особливостей використовується умовний поділ України на такі макрорегіони:

- *Західний* (Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Чернівецька області);
- *Центральний* (Вінницька, Житомирська, Київська, Кіровоградська, Полтавська, Сумська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська області, м. Київ);
- *Східний* (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Харківська області);
- *Південний* (Миколаївська, Одеська, Херсонська області).

В Автономній республіці Крим, м. Севатополі і захоплених сепаратистами окремих районах Донецької та Луганської областей моніторинг проводився до 2014 року.

1. СТАН І ЯКІСТЬ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ

Розподіл відповідей на запитання *“Чи можете Ви сказати, що освіта у Вашій родині розглядалася завжди (усіма попередніми поколіннями) і розглядається сьогодні як велика цінність?”* (у %)

- так, розглядалася завжди і розглядається сьогодні.....52,3
- раніше розглядалась, а тепер – скоріше ні.....18,2
- тільки тепер і розглядається, раніше не розглядалась.....11,0
- не розглядається і не розглядалась ніколи8,4
- інше0,6
- важко відповісти.....9,6

У регіональному розрізі:

	Макрорегіони			
	Західний	Центральний	Східний	Південний
так, розглядалася завжди і розглядається сьогодні	55,4	48,5	53,7	55,6
раніше розглядалась, а тепер – скоріше ні	20,6	15,4	18,9	20,7
тільки тепер і розглядається, раніше не розглядалась	8,6	13,5	12,7	3,0
не розглядається і не розглядалась ніколи	10,1	8,9	7,1	6,7
інше	0,4	0,4	0,6	1,5
важко відповісти	4,9	13,3	7,1	12,6

У віковому розрізі:

	18–29 років	30–55 років	56 років і більше
так, розглядалася завжди і розглядається сьогодні	49,4	56,8	48,2
раніше розглядалась, а тепер – скоріше ні	20,2	14,8	21,2
тільки тепер і розглядається, раніше не розглядалась	8,5	12,0	11,2
не розглядається і не розглядалась ніколи	8,9	6,7	10,3
інше	2,0	0,2	0,2
важко відповісти	10,9	9,5	8,8

Розподіл відповідей на запитання *“Як Ви оцінюєте якість освіти, яку забезпечує сучасна українська освітня система?”* (у %)

	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
висока	10,3	8,9	8,6	8,3	8,1	4,8	9,7
середня	51,5	47,5	49,4	52,8	54,6	50,4	51,6
низька	22,5	30,5	26,3	25,3	22,5	27,0	24,6
важко відповісти	12,5	10,2	12,3	9,3	12,8	15,1	11,7
мені це байдуже	3,2	2,9	3,4	4,3	2,0	2,7	2,5

Оцінка якості освіти, яку забезпечує сучасна українська освітня система, окремими категоріями респондентів (на момент останнього опитування):

	Серед респондентів, у сім'ях яких є учні та/або студенти	Учні, студенти	Працівники освіти
висока	10,2	17,1	8,6
середня	54,7	57,9	55,2
низька	25,5	10,5	22,4
важко відповісти	8,5	11,8	13,8
мені це байдуже	1,1	2,6	0,0

Довідково. Розподіл відповідей на запитання *“Пригадаймо минулий навчальний рік. Чи були у минулому навчальному році у Вашій сім'ї (у сім'ях Ваших батьків чи дітей) учні та/або студенти?”* був таким (у %):

так, учні 1–4 класів.....	17,8
так, учні 5–9 класів.....	22,1
так, учні 10–11 класів.....	11,3
так, учні закладів професійно-технічної освіти.....	6,8
так, студенти закладів вищої (чи передвищої) освіти.....	14,3
я сам(-а) був(-ла) тоді студентом (студенткою), учнем (ученицею).....	6,5
ні, учнів чи студентів не було.....	36,4

У регіональному розрізі по загальнонаціональній вибірці (на момент останнього опитування):

	Макрорегіони			
	Західний	Центральний	Східний	Південний
висока	6,7	14,8	6,2	6,7
середня	55,4	45,8	58,7	45,9
низька	27,7	19,2	24,5	37,0
важко відповісти	9,4	17,2	7,7	7,4
мені це байдуже	0,7	3,1	2,9	3,0

У віковому розрізі по загальнонаціональній вибірці (на момент останнього опитування):

	18–29 років	30–55 років	56 років і більше
висока	11,3	9,3	9,1
середня	61,9	53,6	42,8
низька	17,8	24,3	28,9
важко відповісти	8,1	11,0	14,6
мені це байдуже	0,8	1,7	4,5

Розподіл відповідей на запитання *“Чи є доступною, на Вашу думку, для всіх громадян України якісна освіта?”* (у %)

	Вересень 2014 р.		Вересень 2016 р.		Вересень 2018 р.		Вересень 2019 р.		Вересень 2020 р.		Вересень 2021 р.	
цілком так	6,1	33,3	9,5	31,7	5,8	31,3	11,0	43,8	5,5	27,2	7,5	35,1
скоріше так	27,2		22,2		25,5		32,8		21,7		27,6	
скоріше ні	33,2	60,0	34,0	58,8	36,8	58,2	32,9	45,2	36,6	59,3	34,2	55,5
зовсім ні	26,8		24,8		21,4		12,3		22,7		21,3	
важко відповісти	5,9		8,1		8,5		9,9		11,8		8,3	
мені це байдуже	0,9		1,4		2,0		1,1		1,7		1,2	

Оцінка доступності якісної освіти окремими категоріями респондентів (на момент останнього опитування):

	Серед респондентів, у сім'ях яких є учні та/або студенти		Учні, студенти		Працівники освіти	
цілком так	7,7	36,3	14,5	50,0	8,6	46,5
скоріше так	28,6		35,5		37,9	
скоріше ні	32,9	55,3	27,6	36,8	37,9	50,0
зовсім ні	22,4		9,2		12,1	
важко відповісти	8,1		13,2		3,4	
мені це байдуже	0,3		0,0		0,0	

У регіональному розрізі по загальнонаціональній вибірці (на момент останнього опитування):

	Макрорегіони			
	Західний	Центральний	Східний	Південний
так (цілком так + скоріше так)	37,8	42,2	29,2	20,1
ні (скоріше ні + зовсім ні)	53,9	46,2	61,9	73,8
важко відповісти	7,9	10,1	7,7	4,5
мені це байдуже	0,4	1,5	1,2	1,5

У віковому розрізі по загальнонаціональній вибірці (на момент останнього опитування):

	18–29 років	30–55 років	56 років і більше
так (цілком так + скоріше так)	43,9	34,2	31,0
ні (скоріше ні + зовсім ні)	49,2	57,1	57,0
важко відповісти	6,9	8,1	9,4
мені це байдуже	0,0	0,6	2,7

2. НАПРЯМИ І ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ СФЕРИ

Розподіл відповідей на запитання *“Чи вважаєте Ви, що вітчизняна система освіти розвивається у правильному напрямі?”* (у %)

	2015 р.		2016 р.		2017 р.		2018 р.		2019 р.		2020 р.		2021 р.	
цілком так	11,1	45,6	8,8	36,3	6,7	35,5	8,4	36,0	10,6	42,2	4,0	26,4	6,5	34,8
скоріше так	34,5		27,5		28,8		27,6		31,6		22,4		28,3	
скоріше ні	19,0	35,5	29,2	37,9	28,8	38,8	25,4	32,5	20,8	26,3	29,2	38,6	31,1	41,2
зовсім ні	16,5		8,7		10,0		7,1		5,5		9,4		10,1	
важко відповісти	17,6		22,7		23,2		28,1		29,5		32,3		21,5	
мені це байдуже	1,3		3,1		2,5		3,4		2,1		2,7		2,6	

У регіональному розрізі по загальнонаціональній вибірці (на момент останнього опитування):

	Макрорегіони			
	Західний	Центральний	Східний	Південний
так (цілком так + скоріше так)	42,7	39,8	26,5	22,3
ні (скоріше ні + зовсім ні)	41,2	37,4	44,2	46,0
важко відповісти	15,0	20,7	25,7	26,7
мені це байдуже	1,1	2,0	3,5	5,2

У віковому розрізі по загальнонаціональній вибірці (на момент останнього опитування):

	18–29 років	30–55 років	56 років і більше
так (цілком так + скоріше так, ніж ні)	47,0	35,5	26,5
ні (скоріше ні, ніж так + зовсім ні)	32,4	42,8	44,2
важко відповісти	18,6	20,6	24,4
мені це байдуже	2,0	1,1	4,8

Розподіл відповідей на запитання **“Чи вважаєте Ви, що вітчизняна освіта потребує реформування?”** (у %)

	2016 р.		2017 р.		2018 р.		2019 р.		2020 р.		2021 р.	
цілком так	35,4	75,6	33,0	75,8	27,9	71,9	33,6	73,9	22,0	64,6	23,6	67,5
скоріше так	40,2		42,8		44,0		40,3		42,6		43,9	
скоріше ні	5,6	8,3	5,3	6,6	5,8	7,7	4,8	6,1	5,2	8,1	8,1	11,9
зовсім ні	2,7		1,3		1,9		1,3		2,9		3,8	
важко відповісти	13,3		13,0		17,5		17,4		24,0		17,6	
мені це байдуже	3,0		4,4		2,9		2,7		3,3		3,1	

У регіональному розрізі по загальнонаціональній вибірці (на момент останнього опитування):

	Макрорегіони			
	Західний	Центральний	Східний	Південний
так (цілком так + скоріше так)	76,0	65,0	60,7	75,5
ні (скоріше ні + зовсім ні)	8,9	15,4	11,8	5,9
важко відповісти	12,7	17,2	23,6	13,3
мені це байдуже	2,2	2,4	3,8	5,2

У віковому розрізі по загальнонаціональній вибірці (на момент останнього опитування):

	18–29 років	30–55 років	56 років і більше
так (цілком так + скоріше так)	68,4	70,8	62,5
ні (скоріше ні + зовсім ні)	13,3	10,1	13,3
важко відповісти	16,6	17,0	18,9
мені це байдуже	1,6	2,1	5,3

Розподіл відповідей на запитання **“Як Ви оцінюєте хід реформування системи освіти в Україні?”** (у %)

	Вересень 2015 р.	Вересень 2016 р.	Жовтень 2017 р.	Вересень 2018 р.	Вересень 2019 р.	Вересень 2020 р.	Вересень 2021 р.
цілком позитивно	8,2	37,1	9,0	26,3	4,4	19,5	5,2
скоріше позитивно	28,9		26,1		21,9		25,8
скоріше негативно	22,8	32,0	25,6	34,3	26,2	26,3	32,9
зовсім негативно	9,2		7,1		8,1		5,6
важко відповісти	24,9		28,1		34,3		30,4
мені це байдуже	6,0		4,1		5,3		3,7

У регіональному розрізі (на момент останнього опитування):

	Макрорегіони			
	Західний	Центральний	Східний	Південний
позитивно (цілком позитивно + скоріше позитивно)	29,6	32,6	19,1	11,1
негативно (скоріше негативно + зовсім негативно)	44,6	36,5	40,4	43,0
важко відповісти	24,7	27,8	35,1	38,5
мені це байдуже	1,1	3,0	5,3	7,4

У віковому розрізі (на момент останнього опитування):

	18–29 років	30–55 років	56 років і більше
позитивно (цілком позитивно + скоріше позитивно)	34,8	26,7	19,1
негативно (скоріше негативно + зовсім негативно)	31,2	41,9	43,2
важко відповісти	31,6	29,5	30,8
мені це байдуже	2,4	1,9	6,9

Розподіл відповідей на запитання *“Чи вважаєте Ви себе достатньо поінформованим про реформи, які плануються і здійснюються сьогодні в галузі освіти?”* (у %)

	Жовтень 2016 р.		Вересень 2018 р.		Вересень 2019 р.		Вересень 2020 р.		Вересень 2021 р.	
цілком так	6,3	29,5	4,8	31,3	7,7	33,9	4,3	24,0	7,6	29,8
скоріше так	23,2		26,5		26,2		19,7		22,2	
скоріше ні	38,6	59,6	36,0	51,7	32,6	52,6	36,4	59,3	35,1	55,1
зовсім ні	21,0		15,7		20,0		22,9		20,0	
важко відповісти	7,9		10,7		9,5		11,1		9,6	
мене це не цікавить	3,0		6,4		4,0		5,6		5,5	

У регіональному розрізі (на момент останнього опитування):

	Макрорегіони			
	Західний	Центральний	Східний	Південний
так (цілком так + скоріше так)	38,2	33,4	25,4	11,8
ні (скоріше ні + зовсім ні)	54,0	49,0	59,9	66,7
важко відповісти	4,1	9,6	12,4	13,3
мене це не цікавить	3,7	8,0	2,4	8,1

У віковому розрізі (на момент останнього опитування):

	18–29 років	30–55 років	56 років і більше
так (цілком так + скоріше так)	34,8	33,8	21,8
ні (скоріше ні + зовсім ні)	51,4	52,7	60,4
важко відповісти	10,5	9,7	8,8
мене це не цікавить	3,2	3,7	9,1

Розподіл відповідей на запитання **“Як Ви ставитеся до запровадження в Україні ЗНО – зовнішнього незалежного оцінювання знань випускників загальноосвітніх шкіл у формі тестування, результати якого є підставою для зарахування до закладів вищої освіти(ЗВО)”** (у %)

	По вибірці в цілому	Серед респондентів, чії члени родини проходили цього року ЗНО
позитивно	56,8	62,5
негативно	20,7	16,8
важко відповісти	21,1	19,7
не чув про таке	1,4	1,0

Динаміка відповідей на наведене вище запитання:

	Вересень 2014 р.	Вересень 2016 р.	Вересень 2017 р.	Вересень 2018 р.	Вересень 2019 р.	Вересень 2020 р.	Вересень 2021 р.
позитивно	56,7	55,6	60,3	56,6	53,1	53,2	56,8
негативно	12,9	19,2	20,0	17,8	19,9	17,6	20,7
важко відповісти	24,7	21,1	17,0	23,1	26,1	27,3	21,1
не чув про таке	5,6	4,1	2,7	2,4	0,8	2,0	1,4

У регіональному розрізі по загальнонаціональній вибірці (на момент останнього опитування):

	Макрорегіони			
	Західний	Центральний	Східний	Південний
позитивно	61,4	53,9	54,4	63,7
негативно	17,6	23,3	22,2	14,1
важко відповісти	19,5	21,7	22,2	19,3
не чув про таке	1,5	1,1	1,2	3,0

У віковому розрізі по загальнонаціональній вибірці (на момент останнього опитування):

	18–29 років	30–55 років	56 років і більше
позитивно	63,8	62,1	46,1
негативно	17,5	20,2	23,2
важко відповісти	18,3	16,8	28,2
не чув про таке	0,4	0,9	2,6

Розподіл відповідей на запитання *“Як Ви ставитеся до профілізації старшої школи, що передбачає поділ учнів після дев’ятого класу для поглибленого вивчення окремих предметів або для набуття першої професії (поряд з отриманням повної загальної середньої освіти)?”* (у %)

	По вибірці в цілому	Серед працівників освіти	Серед респондентів, у сім’ях яких є учні та/або студенти
позитивно	70,9	86,2	75,1
негативно	11,7	3,4	11,2
важко відповісти	12,3	10,3	11,2
не чув про таке	5,1	0,0	2,5

Динаміка відповідей на наведене вище запитання:

	Жовтень 2014 р.	Вересень 2015 р.	Вересень 2016 р.	Вересень 2018 р.	Вересень 2019 р.	Вересень 2020 р.	Вересень 2021 р.
позитивно	55,1	55,2	66,5	74,3	75,3	67,3	70,9
негативно	14,4	28,4	15,4	7,8	8,4	10,0	11,7
важко відповісти	20,5	11,4	12,1	13,1	10,6	14,0	12,3
не чув про таке	10,0	5,0	6,0	4,8	5,7	8,7	5,1

У регіональному розрізі по загальнонаціональній вибірці (на момент останнього опитування):

	Макрорегіони			
	Західний	Центральний	Східний	Південний
позитивно	74,5	63,3	75,5	78,5
негативно	9,7	14,8	11,2	5,9
важко відповісти	8,2	16,5	11,2	8,9
не чув про таке	7,5	5,4	2,1	6,7

У віковому розрізі по загальнонаціональній вибірці (на момент останнього опитування):

	18–29 років	30–55 років	56 років і більше
позитивно	75,7	72,1	66,6
негативно	9,7	11,4	13,1
важко відповісти	12,1	12,7	11,9
не чув про таке	2,4	3,7	8,4

Розподіл відповідей на запитання “Як Ви ставитесь до запровадження в закладах загальної середньої освіти 12-річного терміну навчання?” (у %)

	По вибірці в цілому	Серед працівників освіти	Серед респондентів, у сім'ях яких є учні та/або студенти
позитивно	18,8	15,5	18,9
негативно	65,1	63,8	64,3
важко відповісти	14,4	20,7	16,3
не чув про таке	1,8	0,0	0,6

Динаміка відповідей на наведене вище запитання:

	Вересень 2015 р.	Вересень 2016 р.	Вересень 2017 р.	Вересень 2018 р.	Вересень 2019 р.	Вересень 2019 р.	Вересень 2021 р.
позитивно	12,4	15,2	16,9	16,5	18,0	15,6	18,8
негативно	69,3	69,2	60,8	62,7	63,2	65,1	65,1
важко відповісти	13,9	12,4	18,5	17,7	16,3	15,5	14,4
не чув про таке	4,4	3,3	3,8	3,1	2,5	3,9	1,8

Довідково. У 2001–2009 рр. розподіл відповідей на запитання “Як Ви ставитесь до запровадження у загальноосвітніх школах 12-річного терміну навчання?” був таким (у %):

	Вересень 2001 р.	Квітень 2002 р.	Жовтень 2002 р.	Квітень 2003 р.	Листопад 2003 р.	Травень 2004 р.	Травень 2005 р.	Вересень 2005 р.	Вересень 2006 р.	Травень 2007 р.	Вересень 2007 р.	Жовтень 2008 р.	Жовтень 2009 р.
позитивно	25,5	16,6	23,5	17,4	16,2	15,5	14,9	12,3	14,5	16,6	14,8	16,4	13,2
негативно	44,8	60,2	59,8	65,6	67,2	65,5	67,8	61,7	55,9	61,4	56,4	58,4	65,4
важко відповісти	23,6	20,0	14,2	14,6	13,4	15,4	15,2	22,2	24,7	18,9	22,6	21,7	18,8
не чув про таке	6,0	3,2	2,4	2,4	3,2	3,6	2,1	3,8	4,9	3,1	6,2	3,5	2,6

У регіональному розрізі (на момент останнього опитування):

	Регіони			
	Західний	Центральний	Східний	Південний
позитивно	25,2	21,5	12,4	12,6
негативно	58,3	61,3	71,4	75,6
важко відповісти	14,3	15,4	15,6	8,1
не чув про таке	2,3	1,7	0,6	3,7

У віковому розрізі (на момент останнього опитування):

	18–29 років	30–55 років	56 років і більше
позитивно	23,5	19,6	14,8
негативно	64,4	61,7	69,9
важко відповісти	11,3	17,8	12,0
не чув про таке	0,8	0,9	3,3

Розподіл відповідей на запитання **“Чи відомо Вам у чому полягає освітня реформа, що має назву “Нова українська школа”?”** (у %)

- скоріше так.....29,5
- скоріше ні.....55,6
- важко відповісти.....15,0

У регіональному розрізі:

	Макрорегіони			
	Західний	Централь- ний	Східний	Південний
скоріше так	42,0	30,9	25,0	11,1
скоріше ні	48,5	51,5	60,1	71,9
важко відповісти	9,5	17,6	14,9	17,0

У віковому розрізі (на момент останнього опитування):

	18–29 років	30–55 років	56 років і більше
скоріше так	39,6	34,0	17,7
скоріше ні	45,7	50,7	67,6
важко відповісти	14,7	15,4	14,6

Розподіл відповідей на запитання *“Якщо Ви тією чи іншою мірою обізнані із цілями та завданнями Нової української школи, то чи підтримуєте їх?”* (у % серед респондентів, тією чи іншою мірою обізнаних із цілями та завданнями Нової української школи)

- так, підтримую.....32,4
- частково підтримую, частково не підтримую.....50,3
- ні, не підтримую.....12,5
- важко відповісти.....4,0
- нічого про це поки що не чув(-ла).....0,9

У регіональному розрізі:

	Макрорегіони			
	Західний	Централь- ний	Східний	Південний
так, підтримую	39,6	35,2	17,9	33,3
частково підтримую, частково не підтримую	49,5	50,7	51,2	46,7
ні, не підтримую	9,0	7,7	27,4	0,0
важко відповісти	1,8	5,6	2,4	13,3
нічого про це поки що не чув(-ла)	0,0	0,7	1,2	6,7

У віковому розрізі (на момент останнього опитування):

	18–29 років	30–55 років	56 років і більше
так, підтримую	37,1	28,2	36,5
частково підтримую, частково не підтримую	46,4	55,8	41,9
ні, не підтримую	12,4	10,5	17,6
важко відповісти	3,1	4,4	4,1
нічого про це поки що не чув(-ла)	1,0	1,1	0,0

Розподіл відповідей на запитання **“Чи вважаєте Ви необхідною інтеграцію вітчизняної освіти до європейського освітнього простору?”** (у %)

	По вибірці в цілому	Серед працівників освіти	Серед респондентів, у сім'ях яких є учні та/або студенти
входження нашої освіти до європейського освітнього простору вважаю надзвичайно важливим і першочерговим завданням	25,7	43,1	27,8
на мою думку, це завдання в перспективі слід розв'язувати, але воно не є найважливішим та першочерговим	36,7	37,9	37,6
вважаю, що наша освіта краща, ніж на Заході, а тому інтегрувати її до європейського освітнього простору не потрібно і шкідливо	17,3	6,9	18,9
інша думка	1,4	0,0	1,6
важко відповісти	19,0	12,1	14,2

Динаміка відповідей на наведене вище запитання:

	Вересень 2014 р.	Вересень 2016 р.	Вересень 2018 р.	Вересень 2021 р.
входження нашої освіти до європейського освітнього простору вважаю надзвичайно важливим і першочерговим завданням	25,8	27,0	26,3	25,7
на мою думку, це завдання в перспективі слід розв'язувати, але воно не є найважливішим та першочерговим	40,8	44,2	41,5	36,7
вважаю, що наша освіта краща, ніж на Заході, а тому інтегрувати її до європейського освітнього простору не потрібно і шкідливо	14,6	13,7	14,1	17,3
інша думка	0,7	1,0	0,6	1,4
важко відповісти	18,0	14,1	17,5	19,0

У регіональному розрізі по загальнонаціональній вибірці (на момент останнього опитування):

	Макрорегіони			
	Західний	Центральний	Східний	Південний
входження нашої освіти до європейського освітнього простору вважаю надзвичайно важливим і першочерговим завданням	34,1	28,1	20,6	13,3
на мою думку, це завдання в перспективі слід розв'язувати, але воно не є найважливішим та першочерговим	38,6	30,3	44,2	35,6
вважаю, що наша освіта краща, ніж на Заході, а тому інтегрувати її до європейського освітнього простору не потрібно і шкідливо	15,4	18,3	15,3	22,2
інша думка	2,6	0,7	1,8	0,7
важко відповісти	9,4	22,7	18,0	28,1

У віковому розрізі по загальнонаціональній вибірці (на момент останнього опитування):

	18–29 років	30–55 років	56 років і більше
входження нашої освіти до європейського освітнього простору вважаю надзвичайно важливим і першочерговим завданням	30,8	28,6	18,9
на мою думку, це завдання в перспективі слід розв'язувати, але воно не є найважливішим та першочерговим	34,4	40,7	32,8
вважаю, що наша освіта краща, ніж на Заході, а тому інтегрувати її до європейського освітнього простору не потрібно і шкідливо	10,1	15,3	23,9
інша думка	2,0	1,1	1,4
важко відповісти	22,7	14,2	23,0

Розподіл відповідей на запитання “*Чи довіряєте Ви Міністерству освіти і науки України?*” (у %)

	2016 р.		2017 р.		2018 р.		2020 р.		2021 р.	
цілком довіряю	8,0	33,3	3,5	32,8	4,8	31,8	3,9	27,6	4,5	33,9
скоріше довіряю	25,3		29,3		27,0		23,7		29,4	
скоріше не довіряю	28,6	42,5	25,6	34,0	28,8	39,8	27,9	39,3	27,5	41,9
зовсім не довіряю	13,9		8,4		11,1		11,4		14,4	
важко відповісти	24,3		33,2		28,3		33,0		24,2	

Узагальнені показники Міністерства освіти і науки України

	Показник довіри (цілком довіряю + скоріше довіряю)	Показник недовіри (скоріше не довіряю + зовсім не довіряю)	Інтегральний показник балансу довіри/недовіри
по загальнонаціональ- ній вибірці			
<i>жовтень 2016 р.</i>	33,3	42,5	-9,2
<i>жовтень 2017 р.</i>	32,8	34,0	-1,2
<i>вересень 2018 р.</i>	31,8	39,8	-8,0
<i>вересень 2020 р.</i>	27,6	39,3	-11,7
<i>вересень 2021 р.</i>	33,9	41,9	-8,0
серед педагогічних працівників			
<i>жовтень 2016 р.</i>	58,3	27,5	+30,8
<i>жовтень 2017 р.</i>	59,6	23,0	+36,6
<i>вересень 2018 р.</i>	39,0	44,1	-5,1
<i>вересень 2020 р.</i>	30,6	46,8	-16,2
<i>вересень 2021 р.</i>	36,2	46,6	-10,4
серед батьків			
<i>жовтень 2017 р.</i>	38,8	31,8	+7,0
<i>вересень 2018 р.</i>	33,7	39,4	-5,7
<i>вересень 2020 р.</i>	31,5	39,2	-7,7
<i>вересень 2021 р.</i>	36,2	42,5	-6,3

Примітка. Інтегральний показник балансу довіри/недовіри обчислюється так:

$$C_p = D - N,$$

де **D** – громадяни, які цілком довіряють та скоріше довіряють владній структурі чи суспільному інституту;

N – громадяни, які зовсім не довіряють та скоріше не довіряють владній структурі чи суспільному інституту.

У регіональному розрізі (на момент останнього опитування):

	Макрорегіони			
	Західний	Центральний	Східний	Південний
довіряю (цілком довіряю + скоріше довіряю)	29,7	36,8	38,4	21,5
не довіряю (скоріше не довіряю + зовсім не довіряю)	50,8	36,8	38,9	49,6
важко відповісти	19,5	26,5	22,7	28,9

У віковому розрізі (на момент останнього опитування):

	18–29 років	30–55 років	56 років і більше
довіряю (цілком довіряю + скоріше довіряю)	42,9	33,3	29,4
не довіряю (скоріше не довіряю + зовсім не довіряю)	34,4	43,4	44,4
важко відповісти	22,7	23,2	26,3

Коментар: Понад половину українців не вважають себе добре поінформованими про реформи в освіті

1. Понад половину (52,3%) учасників моніторингового дослідження засвідчують, що в їхніх родинах освіту розглядали завжди і розглядають зараз як велику цінність. Ще 11% українських родин, за свідченням опитаних, визнали цінність освіти лише тепер, хоча раніше не визнавали, тоді як для майже кожної п'ятої (18,2%) родини освіта, навпаки, перестала бути цінністю тепер, хоча раніше була такою.

2. У той же час більшість респондентів навряд чи задоволена якістю освіти, яку забезпечує вітчизняна освітня система. На думку 51,6% опитаних якість освіти є середньою; чверть (24,6%) вважає її низькою, і лише кожен десятий (9,7%) оцінює якість освіти як високу. Найгіршими оцінки якості вітчизняної освіти є на у південному регіоні України, де 37% респондентів вважають її низькою, найкращими – у центральних областях, де майже 15% опитаних відповіли, що якість вітчизняної освіти є високою.

3. Більше третини респондентів (35,1%) тією чи іншою мірою погоджуються з тим, що якісна освіта є доступною для всіх громадян України, проте 55,5% – не погоджуються. Показово, що оцінки учнів і студентів є майже дзеркально протилежними: 50% з них вважають якісну освіту загальнодоступною для всіх в Україні і 36,8% – недоступною. Скептичні настановлення найбільше виражені на Півдні, де 73,8% респондентів вважають якісну освіту скоріше або зовсім недоступною і лише 20,1% – доступною, тоді як у центральних областях думки щодо цього питання розділилися майже навпіл: 42,2% респондентів погоджуються з тим, що якісна освіта є доступною для всіх громадян України, і 46,2% – не погоджуються.

4. Третина опитаних (34,8%) вважає, що вітчизняна система освіти розвивається у правильному напрямі, 41,2% скоріше або зовсім не погоджуються з цим твердженням. Відповіді на це запитання мають істотні регіональні відмінності. У західних і центральних областях України частка

тих, хто оцінює напрям розвитку освіти як правильний, хоч і незначною мірою, але переважає частку носіїв протилежної точки зору. А на Сході та Півдні, навпаки, частка респондентів, що вважають напрям розвитку освіти неправильним, приблизно вдвічі більша за частку тих, хто вважає, що освіта розвивається в правильному напрямі.

5. На цьому тлі видається закономірною підтримка переважною більшістю громадян реформування освіти. Понад 67% респондентів вважають, що вітчизняна освіта потребує реформування, і лише 12% з цим не згодні. Найбільша частка прихильників реформування сконцентрована на Заході (76%) і Півдні (75,5%) України. При цьому лише чверть респондентів (25,8%) по всій країні оцінює хід реформування системи освіти цілком або скоріше позитивно; для 40,1% респондентів реальні реформи в освіті заслуговують на негативну оцінку.

6. Оцінки українцями окремих нововведень в освіті істотно різняться. Найбільш схвальним нині є ставлення до профілізації старшої школи: цей аспект реформи позитивно оцінюють 71% опитаних у цілому по вибірці, 75,1% респондентів, у сім'ях яких є учні або студенти, і 86,2% працівників освіти. Негативно оцінює профілізацію кожен десятий респондент (11,7%), а серед педагогічних працівників – лише 3,4%. До запровадження зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) позитивно ставляться майже 57% респондентів, а серед членів родин цьогорічних абітурієнтів цей показник сягає 62,5%. Найкраще ставлення до ЗНО зафіксовано в південних областях, де позитивно оцінюють це нововведення 63,7% респондентів. А от перспективу запровадження 12-річної шкільної освіти суспільство досі оцінює негативно (65,1%). Позитивно ставиться до цього нововведення лише кожен п'ятий респондент (19%). Хоча це й більше, ніж у попередні роки (12,4% у 2015 році, 16,5% – у 2018-му, 18% – у 2019-му), такий рівень підтримки є явно недостатнім для успішного запровадження 12-річки. Більш обнадійливою є ситуація в Західному регіоні, де позитивно налаштовані до 12-річного навчання 25,2% респондентів, а

негативно – 58,3%. На Сході та Півдні громадська думка є більш категорично негативною: проти 12-річки – понад 70% респондентів, «за» – менше 13%.

7. Незважаючи на помітну активізацію просвітницьких зусиль, органам управління освітою усе ще не вдається налагодити надійну комунікацію із широким суспільним загалом щодо освітніх реформ. Понад половину респондентів (55,1%) не вважають себе добре поінформованими про реформи, які плануються і здійснюються сьогодні в галузі освіти. Найменш обізнаними вважають себе мешканці південних областей: 66,7% з них скоріше або зовсім нічого не знають про освітні реформи, які плануються і здійснюються сьогодні.

8. Зокрема, майже 56% респондентів не знають, у чому полягає освітня реформа, що має назву «Нова українська школа» (НУШ). Частково або повністю обізнані щодо цього питання менше ніж 30% опитаних. Найкраще від усіх поінформовані мешканці західних областей України: скоріше відомо, якою є суть НУШ, 42% респондентів, скоріше не відомо – 48,5%. А на Півдні ситуація виглядає близькою до критичної: співвідношення поінформованих і непоінформованих про НУШ громадян тут становить 11% на 72%, відповідно. Проте й серед тією чи іншою мірою обізнаних щодо НУШ громадян лише третина (32,4%) повністю підтримують цілі і завдання цієї реформи, а 50,3% частково підтримують, а частково – ні.

9. Лише чверть респондентів (25,7%) упевнені, що входження нашої освіти до європейського освітнього простору є надзвичайно важливим і першочерговим завданням освітньої реформи. Понад третину (36,7%) вважають це завдання важливим, але не першочерговим. І 17,3% опитаних заперечують проти інтеграції вітчизняної освіти до європейського освітнього простору, оскільки вітчизняна освіта видається їм кращою за європейську. Прикметно, що ставлення працівників освіти до освітньої євроінтеграції є інакшим: 43,1% вважають це завдання першочерговим і надзвичайно важливим, 37,9% погоджуються з тим, що європейська інтеграція освіти є

завданням скоріше на перспективу, і лише 7% педагогів оцінюють вітчизняну освіту вище за європейську.

10. Цілком або скоріше довіряють Міністерству освіти і науки України 34% респондентів. Якщо не зважати на тимчасове зниження довіри у 2020 році до 27,6%, такий рівень довіри до освітнього відомства можна вважати базовим, оскільки він зберігається протягом принаймні останніх п'яти років. Повністю або скоріше не довіряють Міністерству 42% респондентів.

3. ПАНДЕМІЯ COVID-19 І ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ

Розподіл відповідей на запитання *“Нещодавно в складних умовах, спричинених пандемією COVID-19, розпочався навчальний рік у закладах загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти. Як Ви оцінюєте стан їхньої готовності до нинішнього навчального року?”* (у %)

	Вересень 2015 р.		Вересень 2016 р.			Вересень 2017 р.		Вересень 2018 р.		Вересень 2019 р.		Вересень 2020 р.		Вересень 2021 р.	
цілком позитивно	15,2	59,7	13,4	56,1		15,3	55,5	9,7	51,5	14,6	61,6	16,6	51,1	9,2	44,5
скоріше позитивно	44,5		42,7		40,2	41,8		47,0		34,5		35,3			
скоріше негативно	13,2	16,3	15,6	19,6		14,4	17,7	17,6	21,2	10,0	12,1	14,3	18,7	18,4	23,8
зовсім негативно	3,1		4,0		3,3	3,6		2,1		4,4		5,4			
важко відповісти	18,1		19,1			21,6		22,2		22,1		25,0		26,7	
мені це байдуже	5,8		5,3			5,1		5,2		4,2		5,2		5,0	

Примітка. У 2015–2019 рр. питання формулювалося так: *“У вересні, як завжди, розпочався навчальний рік у закладах загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти. Як Ви оцінюєте стан їхньої готовності до нинішнього навчального року?”*.

Оцінка стану підготовки закладів освіти до нинішнього навчального року окремими категоріями респондентів (на момент останнього опитування):

	Респонденти, в сім'ях яких є учні або студенти		Респонденти, в сім'ях яких немає учнів і студентів		Учні, студенти		Працівники освіти	
цілком позитивно	9,4	48,3	6,4	34,8	21,1	60,6	6,9	55,2
скоріше позитивно	38,9		28,4		39,5		48,3	
скоріше негативно	19,9	25,9	17,2	21,8	18,4	22,3	20,7	27,6
зовсім негативно	6,0		4,6		3,9		6,9	
важко відповісти	24,4		32,0		15,8		17,2	
мені це байдуже	1,4		11,4		1,3		0,0	

У регіональному розрізі по загальнонаціональній вибірці (на момент останнього опитування):

	Позитивна оцінка (цілком позитивно + скоріше позитивно)	Негативна оцінка (скоріше негативно + цілком негативно)	Важко відповісти	Мені це байдуже
Західний регіон	40,4	38,6	16,9	4,1
Центральний регіон	48,1	22,0	22,9	7,0
Східний регіон	49,7	16,8	30,5	3,0
Південний регіон	26,6	18,5	49,6	5,2

У віковому розрізі по загальнонаціональній вибірці (на момент останнього опитування):

	Позитивна оцінка (цілком позитивно + скоріше позитивно)	Негативна оцінка (скоріше негативно + цілком негативно)	Важко відповісти	Мені це байдуже
18–29 років	51,5	25,1	20,6	2,8
30–55 років	48,6	25,5	22,6	3,4
56 років і більше	35,0	21,1	35,5	8,4

Розподіл відповідей на запитання **“Чи було під час цьогорічного весняного локдауну організовано дистанційне (в онлайн-режимі) навчання учнів та/чи студентів із Вашої родини?”** (у %)

	Серед респондентів, у сім'ях яких є учні ЗЗСО		Серед респондентів, у сім'ях яких є учні ЗПТО		Серед респондентів, у сім'ях яких є студенти ЗВО	
	Вересень 2020 р.	Вересень 2021 р.	Вересень 2020 р.	Вересень 2021 р.	Вересень 2020 р.	Вересень 2021 р.
так, було організоване	48,7	52,1	46,0	42,5	57,4	64,9
більшою мірою було, ніж не було	24,4	29,8	30,0	37,5	24,3	22,8
більшою мірою не було, ніж було	12,6	11,0	20,0	12,5	9,5	8,8
ні, не було організоване	7,7	4,6	0,0	2,5	4,1	1,8
мені про це нічого не відомо	6,6	2,5	4,0	5,0	4,7	1,8

Примітка. У вересні 2020 р. запитання формулювалося так: **“Чи було організоване в онлайн-режимі навчання учнів та/чи студентів, які є у Вашій родині, в березні-травні цього року?”**

Розподіл відповідей на запитання **“Як Ви оцінюєте результати навчання учнів та/чи студентів в онлайн-режимі в період карантину?”** (у % серед респондентів, у сім'ях яких є учні / студенти)

	Вересень 2020 р.		Вересень 2021 р.	
	цілком позитивно	9,2	27,1	6,3
скоріше позитивно	17,9	26,9		
скоріше негативно	36,9	55,7	41,2	56,2
зовсім негативно	18,8		15,0	
важко відповісти	16,1		10,4	
мені це байдуже	0,9		0,3	

Оцінка результатів навчання учнів та/чи студентів в онлайн-режимі в період карантину окремими категоріями респондентів (на момент останнього опитування):

	Серед респондентів, у сім'ях яких є учні ЗЗСО		Серед респондентів, у сім'ях яких є учні ЗПТО		Серед респондентів, у сім'ях яких є студенти ЗВО	
	цілком позитивно	6,5	32,3	3,8	36,3	8,2
скоріше позитивно	25,8	32,5		30,4		
скоріше негативно	41,8	57,8	35,0	46,3	37,4	51,4
зовсім негативно	16,0		11,3		14,0	
важко відповісти	9,7		17,5		9,4	
мені це байдуже	0,2		0,0		0,6	

Розподіл відповідей на запитання **“Чи має Ваша родина необхідні засоби (підключення до інтернету, технічні пристрої, гаджети) для повноцінної роботи та навчання у дистанційному режимі?”** (у %)

	По вибірці загалом		Серед респондентів, у сім'ях яких є учні, студенти	
	Вересень 2020 р.	Вересень 2021 р.	Вересень 2020 р.	Вересень 2021 р.
так, має	56,0	60,3	62,6	71,2
частково має, частково ні	30,6	29,1	31,8	26,0
ні, не має	13,5	10,7	5,6	2,8

У регіональному розрізі (на момент останнього опитування):

	Так, має	Частково має, частково ні	Ні, не має
Західний регіон	59,6	25,3	15,1
Центральний регіон	58,8	30,6	10,6
Східний регіон	68,9	24,4	6,7
Південний регіон	46,7	42,2	11,1

У регіональному розрізі серед батьків (на момент останнього опитування):

	Так, має	Частково має, частково ні	Ні, не має
Західний регіон	70,2	26,6	3,2
Центральний регіон	72,2	25,1	2,7
Східний регіон	73,8	22,6	3,6
Південний регіон	61,9	38,1	0,0

Розподіл відповідей на запитання “Чи погоджуєтесь Ви з наведеними нижче твердженнями?” (у %):

- *Завдяки дистанційному навчанню учні (студенти) стають більш дисциплінованими та самостійними*

	По вибірці загалом			
	Вересень 2020 р.		Вересень 2021 р.	
цілком погоджуюсь	4,3	16,4	4,6	21,3
скоріше погоджуюсь	12,1		16,7	
скоріше не погоджуюсь	33,9	65,3	36,8	66,1
зовсім не погоджуюсь	31,4		29,3	
важко відповісти	14,9		10,7	
мені це байдуже	3,3		1,9	

	Серед респондентів, у сім'ях яких є учні, студенти			
	Вересень 2020 р.		Вересень 2021 р.	
цілком погоджуюсь	5,3	18,5	4,3	23,2
скоріше погоджуюсь	13,2		18,9	
скоріше не погоджуюсь	36,5	69,8	39,0	69,5
зовсім не погоджуюсь	33,3		30,5	
важко відповісти	11,4		7,4	
мені це байдуже	0,2		0,0	

У регіональному розрізі (на момент останнього опитування):

	Регіони			
	Західний	Централь- ний	Східний	Південний
погоджуюсь (цілком погоджуюсь + скоріше погоджуюсь)	25,5	21,5	23,4	6,6
не погоджуюсь (скоріше не погоджуюсь + зовсім не погоджуюсь)	63,5	63,5	66,4	79,3
важко відповісти	10,2	12,6	8,6	10,4
мені це байдуже	0,8	2,4	1,5	3,7

У віковому розрізі (на момент останнього опитування):

	18–29 років	30–55 років	56 років і більше
погоджуюсь (цілком погоджуюсь + скоріше погоджуюсь)	28,8	21,4	16,7
не погоджуюсь (скоріше не погоджуюсь + зовсім не погоджуюсь)	60,5	68,3	66,6
важко відповісти	9,3	9,2	13,4
мені це байдуже	1,2	1,1	3,3

- Дистанційне навчання руйнує психіку і соціальні навички дітей, а тому має бути повністю заборонене

	По вибірці загалом			
	Вересень 2020 р.		Вересень 2021 р.	
цілком погоджуюсь	21,2	50,4	22,8	55,6
скоріше погоджуюсь	29,2		32,8	
скоріше не погоджуюсь	18,0	27,3	16,6	24,5
зовсім не погоджуюсь	9,3		7,9	
важко відповісти	19,0		17,8	
мені це байдуже	3,3		2,0	

	Серед респондентів, у сім'ях яких є учні, студенти			
	Вересень 2020 р.		Вересень 2021 р.	
цілком погоджуюсь	21,9	51,6	23,4	58,9
скоріше погоджуюсь	29,7		35,5	
скоріше не погоджуюсь	19,6	30,1	17,6	25,3
зовсім не погоджуюсь	10,5		7,7	
важко відповісти	17,2		15,7	
мені це байдуже	1,1		0,1	

У регіональному розрізі (на момент останнього опитування):

	Регіони			
	Західний	Центральний	Східний	Південний
погоджуюсь (цілком погоджуюсь + скоріше погоджуюсь)	53,0	50,0	60,1	68,9
не погоджуюсь (скоріше не погоджуюсь + зовсім не погоджуюсь)	33,1	26,7	19,7	11,8
важко відповісти	13,9	20,4	18,0	16,3
мені це байдуже	0,0	2,8	2,1	3,0

У віковому розрізі (на момент останнього опитування):

	18–29 років	30–55 років	56 років і більше
погоджуюсь (цілком погоджуюсь + скоріше погоджуюсь)	44,2	57,5	60,1
не погоджуюсь (скоріше не погоджуюсь + зовсім не погоджуюсь)	36,5	23,6	18,6
важко відповісти	19,0	17,0	18,1
мені це байдуже	0,4	1,9	3,1

Коментар: Понад половину громадян вважають, що дистанційне навчання руйнує психіку і соціальні навички дітей

1. Українські заклади освіти розпочали нинішній навчальний рік в непростих умовах, спричинених пандемією COVID-19. Ці обставини негативно позначилися на стані їхньої готовності до організації навчального процесу, що відобразилося в громадській думці. Майже чверть респондентів (23,8%) оцінюють стан готовності закладів освіти до навчального року скоріше або зовсім негативно, а серед працівників освіти цей показник ще вищий – 27,6%. Це найгірша оцінка готовності шкіл, технікумів, вишів та інших освітніх закладів за останні шість років, коли сукупний показник негативних оцінок не перевищував 1/5 від усіх варіантів відповідей. Уперше за цей період цілком або скоріше позитивно готовність закладів освіти оцінює менше ніж половина респондентів (44,5%), серед педагогічних працівників – 55,2%.

2. Водночас якість організації дистанційного навчання у вітчизняних закладах освіти цього року трохи покращилася. Понад половину респондентів, у сім'ях яких є школярі (52,1%), та майже дві третини респондентів, у сім'ях яких є студенти (65%), повідомили, що під час весняного локдауну в їхніх закладах освіти було організовано навчання в онлайн-режимі (у 2020 році – 48,7% та 57,4% відповідно). Зовсім не було організовано дистанційне навчання для 4,6% сімей з дітьми шкільного віку (у 2020 році – для 7,7%).

3. Порівняно з початком минулого навчального року дещо покращилося оснащення домогосподарств необхідними засобами для навчання і роботи в дистанційному режимі (під'єднання до інтернету, технічні пристрої тощо). У 2020 році всім необхідним для дистанційного навчання були забезпечені 56% респондентів по вибірці в цілому і 62,6% опитаних, у сім'ях яких є учні та студенти, а в 2021 році – 60,3% та 71,2%, відповідно. Кожен десятий респондент (10,7%) досі не забезпечений засобами дистанційного підключення до виробничого або навчального

процесу. На Сході рівень забезпеченості є істотно вищим: 69% опитаних мають усі необхідні засоби і 6,7% – не мають. Помітно гіршою є ситуація в південних областях, де 42,2% громадян мають лише частковий доступ до засобів дистанційного під'єднання, і в західному регіоні, де 15,1% не мають жодного доступу.

4. Результати дистанційного навчання тією чи іншою мірою негативно оцінюють понад половину респондентів (56,2%). Причому попри накопичення досвіду взаємодії з навчанням в онлайн-режимі частка негативних оцінок його результатів майже не змінилася (55,7% у 2020 році), хоча позитивних – трохи збільшилася: з 27,1% у 2020 році до 33,2% у 2021-му.

5. Ставлення українського суспільства до дистанційного навчання є переважно скептичним. Лише кожен п'ятий респондент (21,3%) погоджується з тим, що завдяки дистанційному навчанню учні (студенти) стають більш дисциплінованими та самостійними, 66,1% так не вважають. Найбільш категоричними в цьому питанні є мешканці південних областей України, лише 6,6% з яких убачають у дистанційному навчанні шанс для учнів та студентів набути більшої самостійності, і майже 80% з цим не згодні. У міру накопичення досвіду взаємодії з дистанційним навчанням зростає й частка громадян, які вбачають у ньому загрозу психологічному благополуччю дітей та молоді. Минулого року половина респондентів (50,4%) погоджувалася з твердженням, що дистанційне навчання руйнує психіку і соціальні навички дітей, а тому має бути повністю заборонене, 27,3% – не погоджувалися. На момент останнього опитування згодні із цим твердженням 56% респондентів у цілому по вибірці і майже 60% тих, хто має в сім'ї учнів або студентів. Найменше тривоги наслідки дистанційного навчання викликають у мешканців західних областей, де кожен третій (33,1%) не вбачає в ньому небезпеки для дітей та молоді, найбільше – на Півдні, де майже 70% респондентів упевнені в тому, що дистанційне навчання шкодить психологічному благополуччю молодого покоління.

4. КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ І НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ У СФЕРІ ОСВІТИ

Розподіл відповідей на запитання *“Як відомо, в нашій країні досі залишається високим рівень хабарництва та корупції. Пригадайте, будь ласка, яким з перелічених нижче категорій працівників з жовтня 2020 року по жовтень цього року Ви змушені були давати хабарі”* (у %)

	Вересень	Вересень	Жовтень	Жовтень	Грудень	Грудень	Жовтень	Грудень	Вересень	Вересень	Вересень
	2015 р.	2016 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2015 р.	2018 р.	2021 р.
лікарям	35,9	30,9	36,8	27,8	26,6	34,6	34,3	33,3	29,3	22,5	19,3
учителям, викладачам	16,4	16,9	16,4	12,4	10,3	14,1	12,3	10,3	10,4	5,6	4,8
працівникам міліції/ поліції	20,0	18,4	22,0	18,2	17,6	20,9	17,3	16,9	12,6	6,6	4,4
працівникам ЖЕКу	6,2	5,2	6,1	4,5	5,0	4,9	4,8	4,8	4,0	3,3	4,2
працівникам органів державної влади та управління	8,9	6,3	7,7	5,4	4,9	6,0	6,5	5,7	2,1	3,1	3,2
податківцям	5,1	2,7	3,4	2,5	2,9	3,3	3,7	3,5	1,7	1,3	2,4
митникам	3,7	1,9	1,9	1,5	1,5	1,4	1,3	2,0	0,8	1,8	1,3
суддям	2,5	2,8	1,9	1,5	1,9	1,9	1,0	2,0	1,0	1,3	0,8
пожежникам	3,6	1,7	1,2	1,4	1,4	1,4	2,1	2,1	0,8	0,5	0,8
іншим	0,6	0,8	1,3	1,2	0,9	0,8	0,9	1,0	0,8	0,5	0,8
нікому хабарів не давав(-ла)	49,8	53,1	46,6	53,4	57,0	47,8	54,3	53,2	60,2	70,7	71,6

- Примітки.** 1. У формулюванні запитання щоразу вказувався період тривалістю у 12 місяців.
2. До 2021 р. у списку, який пред'являвся респондентам, було дві альтернативи, що стосувалися міліціонерів/поліціантів: у першій йшлося про працівників ДАІ/патрульної поліції, у другій – про інші категорії працівників міліції/поліції. Нині дані, отримані за обома альтернативами, в таблиці проsumовано.
2. Сума перевищує 100%, тому що кількість варіантів відповіді, які міг обирати респондент, не обмежувалася.

У регіональному розрізі (на момент останнього опитування):

	Макрорегіони			
	Західний	Центральний	Східний	Південний
лікарям	27,0	19,6	17,2	8,9
учителям, викладачам	7,5	4,8	4,1	1,5
працівникам поліції	3,4	7,2	3,0	0,7
працівникам ЖЕКу	1,5	7,4	3,6	0,0
працівникам органів державної влади та управління	5,2	2,2	3,6	1,5
податківцям	3,7	2,6	1,8	0,7
митникам	2,2	1,1	0,9	0,7
суддям	1,5	1,3	0,0	0,0
пожежникам	0,4	1,3	0,6	0,0
іншим	0,4	0,4	1,8	0,7
нікому хабарів не давав(-ла)	65,9	68,9	74,0	85,9

У віковому розрізі (на момент останнього опитування):

	18–29 років	30–55 років	56 років і більше
лікарям	15,4	19,8	21,1
учителям, викладачам	6,5	5,2	3,3
працівникам поліції	2,8	5,8	3,6
працівникам ЖЕКу	2,0	4,3	5,3
працівникам органів державної влади та управління	2,8	3,6	2,9
податківцям	2,8	3,0	1,4
митникам	0,8	1,7	1,0
суддям	1,2	0,6	1,0
пожежникам	0,4	1,1	0,5
іншим	0,0	0,9	1,2
нікому хабарів не давав(-ла)	73,7	69,5	73,0

Розподіл відповідей на запитання *“Чи є у Вашій сім’ї (в сім’ях Ваших батьків чи дітей) хлопець або дівчина, які цього року вступали до закладів вищої освіти (ЗВО)?”* (у %)

	Вересень 2014 р.	Вересень 2015 р.	Вересень 2016 р.	Вересень 2017 р.	Вересень 2018 р.	Вересень 2019 р.	Вересень 2020 р.	Вересень 2021 р.
так, є діти, які вступали до ЗВО	16,3	20,4	17,9	18,1	21,0	20,8	9,5	14,3
ні, дітей, які хотіли вступати, немає	83,7	78,2	80,7	80,2	77,8	77,3	89,6	83,6
хотів(-ла) вступати, але не склав(-ла) ЗНО	не було у списку	1,4	1,4	1,7	1,2	1,8	0,9	2,1

Розподіл відповідей на запитання **“Чи пощастило йому (їй) вступити до закладу вищої освіти?”** (у % до кількості респондентів, у сім’ях яких були цього року абітурієнти)

	Вересень 2014 р.	Вересень 2015 р.	Вересень 2016 р.	Вересень 2017 р.	Вересень 2018 р.	Вересень 2019 р.	Вересень 2021 р.
так, вступив(-ла), куди й хотів(-ла), на бюджетну форму навчання	35,1	48,8	37,4	41,1	43,5	34,6	29,0
так, вступив(-ла) на бюджетну форму навчання, але не зовсім туди, куди хотів(-ла)	20,8	16,9	18,5	19,4	17,7	18,5	21,9
так, вступив(-ла), куди хотів(-ла), але за контрактом (платитиме за навчання)	30,4	22,7	26,6	28,1	30,2	36,6	39,1
так, вступив(-ла), але не зовсім туди, куди хотів(-ла), і вчитиметься за контрактом (платитиме за навчання)	6,8	7,0	14,1	8,6	6,5	9,1	10,0
ні, вступити до ВНЗ не вдалося	6,8	4,5	3,4	2,8	2,0	1,2	0,0

Довідково. У 2020 р. розподіл відповідей на запитання **“Чи пощастило йому (їй) вступити на навчання за кошти державного бюджету?”** був таким (у % до кількості респондентів, у сім’ях яких були цього року абітурієнти):

- так.....55,4
- ні.....37,6
- така можливість іще залишається.....2,0
- проходив(-ла) на бюджет, але можливий варіант (місцезнаходження закладу освіти, спеціальність тощо) його(її) не влаштував.....5,0

Розподіл відповідей на запитання **“Чи довелося заради його (її) вступу Вам (Вашим батькам або дітям) вдаватися до якихось неофіційних дій – як на етапі проходження ЗНО, отримання атестата про закінчення школи, так і під час зарахування до закладу вищої освіти?”** (у % до кількості респондентів, у сім’ях яких були цього року абітурієнти)

	Вересень 2014 р.	Вересень 2015 р.	Вересень 2016 р.	Вересень 2017 р.	Вересень 2018 р.	Вересень 2019 р.	Вересень 2021 р.
так, довелося викласти потрібним людям чималу суму грошей	7,9	3,3	2,8	3,7	2,0	3,8	3,0
так, розраховалися послугою, яка варта великих грошей	2,8	2,1	2,5	1,7	2,0	4,2	2,4
хабарів як таких давати не довелося, але допомогли зв’язки із впливовими людьми	9,1	11,6	8,6	7,1	8,5	8,8	5,4
ні, обійшлося без грошей і сторонньої допомоги	60,9	69,7	67,8	69,5	78,2	71,4	76,2
інше	2,2	1,2	3,0	0,6	0,8	1,7	0,6
важко відповісти, мені про це нічого не відомо	17,0	12,0	15,3	17,5	8,5	10,1	12,5

Розподіл відповідей на запитання “*За що саме довелося платити або вдаватися до яких інших неофіційних дій, перелічених у попередньому запитанні?*” (у % до кількості респондентів, які вдавалися до неофіційних дій)

	Вересень	Вересень	Вересень	Вересень	Вересень	Вересень	Вересень
за шкільний атестат з кращим середнім балом	15,0	16,7	26,2	38,1	25,0	16,2	4,8
за поліпшення балів у сертифікаті ЗНО	20,0	3,3	0,0	7,1	4,2	18,9	9,5
за довідку, яка давала право на вступ до ЗВО на пільгових умовах	11,7	10,0	5,2	11,9	20,8	13,5	19,0
за додаткові бали, що нараховувалися мешканцям сільської місцевості, переможцям олімпіад, конкурсів Малої академії наук, слухачам підготовчих курсів університеті тощо	1,7	13,3	33,8	11,9	16,7	16,2	9,5
безпосередньо за саме зарахування до закладу вищої освіти (крім внесення офіційної плати за контрактом)	33,3	40,0	23,9	26,2	20,8	16,2	23,8
за інше	0,0	6,7	2,7	2,4	0,0	13,5	0,0
важко відповісти, точно не знаю	23,3	13,3	23,8	14,3	20,8	5,4	33,3

Примітка. Сума перевищує 100%, тому що кількість варіантів відповіді, які міг обирати респондент, не обмежувалася.

Розподіл відповідей на запитання **“Чи згодні Ви з тим, що завдяки заходам, які вживалися державою, нинішній рік став роком без корупції на вступних іспитах до закладів вищої освіти?”** (у %)

	Вересень 2015 р.		Вересень 2016 р.		Вересень 2017 р.		Вересень 2018 р.		Вересень 2019 р.		Вересень 2020 р.		Вересень 2021 р.	
цілком згоден	6,1	21,9	5,7	25,2	5,1	24,7	5,1	23,7	10,7	32,2	6,1	27,5	5,4	24,3
скоріше згоден	15,8		19,5		19,6		18,6		21,5		21,4		18,9	
скоріше не згоден	29,5	46,4	27,0	46,0	24,6	40,0	21,1	40,5	17,7	28,6	18,4	29,8	18,4	30,5
зовсім не згоден	16,9		19,0		15,4		19,4		10,9		11,4		12,1	
важко відповісти	26,8		24,6		31,5		31,5		35,8		36,7		36,7	
мені це байдуже	5,0		4,1		3,9		4,3		3,4		6,1		8,5	

Серед окремих категорій респондентів (на момент останнього опитування):

	Респонденти, в сім'ях яких є молоді люди, що цього року вступали до ЗВО і стали студентами		Респонденти, в сім'ях яких є молоді люди, що цього року вступали до ЗВО і не вступили		Респонденти, в сім'ях яких немає молодих людей, що цього року вступали до ЗВО	
цілком згоден	16,7	44,7	0,0	37,5	3,6	20,2
скоріше згоден	28,0		37,5		16,6	
скоріше не згоден	16,1	26,8	0,0	25,0	19,1	31,5
зовсім не згоден	10,7		25,0		12,4	
важко відповісти	22,6		37,5		39,2	
мені це байдуже	6,0		0,0		9,1	

У регіональному розрізі (на момент останнього опитування):

	Регіони			
	Західний	Центральний	Східний	Південний
згоден (цілком згоден + скоріше згоден)	29,0	24,5	22,4	18,5
не згоден (скоріше не згоден + зовсім не згоден)	40,6	29,4	21,3	37,8
важко відповісти	23,3	36,2	47,3	37,8
мені це байдуже	7,1	9,9	8,9	5,9

У віковому розрізі (на момент останнього опитування):

	18–29 років	30–55 років	56 років і більше
згоден (цілком згоден + скоріше згоден)	28,8	27,0	18,1
не згоден (скоріше не згоден + зовсім не згоден)	33,0	31,4	28,0
важко відповісти	30,1	36,3	40,9
мені це байдуже	8,1	5,3	12,9

Розподіл відповідей на запитання “Як Ви думаєте, що більше завважає подолати хабарництво та корупцію в системі освіти – відсутність політичної волі в керівників освітньої галузі чи небажання самих людей відмовитися від давання хабарів?” (у %)

	Вересень 2015 р.	Вересень 2018 р.	Вересень 2019 р.	Вересень 2021 р.
відсутність політичної волі в керівників освітньої галузі	16,3	21,0	21,7	16,2
небажання самих людей відмовитися від давання хабарів	22,2	20,2	17,8	21,9
однаковою мірою і те, й те	51,7	49,2	48,9	49,2
ні те, ні те, бо хабарництва та корупції в українській освіті немає	1,1	1,4	1,9	2,0
важко відповісти	8,7	8,2	9,7	10,7

У регіональному розрізі (на момент останнього опитування):

	Макрорегіони			
	Західний	Центральний	Східний	Південний
відсутність політичної волі в керівників освітньої галузі	13,5	13,9	20,6	17,8
небажання самих людей відмовитися від давання хабарів	22,5	27,2	12,7	25,9
однаковою мірою і те, й те	53,6	40,7	59,0	45,2
ні те, ні те, бо хабарництва та корупції в українській освіті немає	1,5	2,6	1,8	1,5
важко відповісти	9,0	15,7	5,9	9,6

У віковому розрізі (на момент останнього опитування):

	18–29 років	30–55 років	56 років і більше
відсутність політичної волі в керівників освітньої галузі	15,4	15,0	18,1
небажання самих людей відмовитися від давання хабарів	21,9	25,6	17,2
однаковою мірою і те, й те	47,8	47,1	52,7
ні те, ні те, бо хабарництва та корупції в українській освіті немає	2,0	2,4	1,4
важко відповісти	13,0	9,9	10,5

Розподіл відповідей на запитання *“Як би Ви вчинили, коли б хтось із працівників освіти запропонував Вам за певну винагороду допомогти із вступом до вищого навчального закладу або з одержанням бажаної оцінки?”* (у %)

	Вересень 2015 р.	Вересень 2018 р.	Вересень 2021 р.
скористався(-лася) б цією пропозицією	12,8	13,4	16,4
сам(-а) би не скористався(-лася), але поінформував(-ла) би про цю пропозицію знайомих, які в ній зацікавлені	13,0	7,3	9,0
сам(-а) не скористався(-лася) б і нікому не порадив(-ла) би цього робити	28,3	31,6	30,6
не лише не скористався(-лася) б, але й повідомив(-ла) би про це громадські чи правоохоронні органи	10,0	13,2	9,4
інша думка	2,0	0,5	0,6
важко відповісти	33,9	34,0	34,1

У регіональному розрізі (на момент останнього опитування):

	Макрорегіони			
	Західний	Центральний	Східний	Південний
скористався(-лася) б цією пропозицією	15,4	23,9	10,6	7,4
сам(-а) би не скористався(-лася), але поінформував(-ла) би про цю пропозицію знайомих, які в ній зацікавлені	10,1	9,1	7,1	11,1
сам(-а) не скористався(-лася) б і нікому не порадив(-ла) би цього робити	35,6	30,0	23,3	40,7
не лише не скористався(-лася) б, але й повідомив(-ла) би про це громадські чи правоохоронні органи	12,4	8,5	8,0	10,4
інша думка	2,6	0,0	0,0	0,0
важко відповісти	24,0	28,5	51,0	30,4

У віковому розрізі (на момент останнього опитування):

	18–29 років	30–55 років	56 років і більше
скористався(-лася) б цією пропозицією	24,7	16,6	11,2
сам(-а) би не скористався(-лася), але поінформував(-ла) би про цю пропозицію знайомих, які в ній зацікавлені	9,3	12,0	5,0
сам(-а) не скористався(-лася) б і нікому не порадив(-ла) би цього робити	25,1	29,5	35,1
не лише не скористався(-лася) б, але й повідомив(-ла) би про це громадські чи правоохоронні органи	8,5	8,8	10,7
інша думка	0,4	0,6	0,7
важко відповісти	32,0	32,5	37,2

Розподіл відповідей на запитання **“На початку цього місяця широкого розголосу набуло поранення з арбалета вчителів, яке вчинила колишня випускниця однієї із шкіл м. Полтави. Що з переліченого нижче, на Вашу думку, призводить до таких прикрих випадків найбільшою мірою?”** (у %)

- переповненість інформаційного простору (теле- та радіофіру, інтернету) сценами жорстокості та насильства.....34,3
- цькування, якого зазнають діти в школі від однолітків.....18,4
- непедагогічна поведінка вчителів, насильство, яке чинять вони над учнями.....13,2
- надмірне захоплення дітей інтернетом, де їх підштовхують до протиправної поведінки, розбещеності, суїцидів та насильства.....33,9
- незадовільна робота шкільної психологічної служби, відсутність належної профілактики психічних відхилень.....14,4
- перевантаженість шкільної програми, що підриває психічне здоров'я учнів.....11,5
- загальна неблагополучна ситуація в суспільстві.....21,6
- інше0,9
- ніщо з переліченого, це поодинокі випадки, зумовлені психічними захворюваннями, яких неможливо завчасно розпізнати.....7,2
- важко відповісти.....12,3

Примітка. Сума перевищує 100%, оскільки респонденти мали можливість обирати кілька варіантів відповіді.

У регіональному розрізі:

	Макрорегіони			
	Західний	Центральний	Східний	Південний
переповненість інформаційного простору (теле- та радіофіру, інтернету) сценами жорстокості та насильства	31,2	30,9	33,1	54,8
цькування, якого зазнають діти в школі від однолітків	19,9	17,2	21,0	13,3
непедагогічна поведінка вчителів, насильство, яке чинять вони над учнями	15,8	9,8	16,3	11,9
надмірне захоплення дітей інтернетом, де їх підштовхують до протиправної поведінки, розбещеності, суїцидів та насильства	32,3	29,6	35,8	46,7
незадовільна робота шкільної психологічної служби, відсутність належної профілактики психічних відхилень	10,2	15,2	16,6	14,8
перевантаженість шкільної програми, що підриває психічне здоров'я учнів	15,0	10,9	11,2	7,4
загальна неблагополучна ситуація в	30,8	17,2	21,6	18,5

суспільстві				
інше	1,5	1,1	0,6	0,0
ніщо з переліченого, це поодинокі випадки, зумовлені психічними захворюваннями, яких неможливо завчасно розпізнати	6,4	11,7	3,6	2,2
важко відповісти	9,8	14,8	12,4	8,9

У віковому розрізі (на момент останнього опитування):

	18–29 років	30–55 років	56 років і більше
переповненість інформаційного простору (теле- та радіоэфіру, інтернету) сценами жорстокості та насильства	26,4	36,0	36,8
цькування, якого зазнають діти в школі від однолітків	25,6	18,5	14,1
непедагогічна поведінка вчителів, насильство, яке чинять вони над учнями	17,1	14,8	8,8
надмірне захоплення дітей інтернетом, де їх підштовхують до протиправної поведінки, розбешеності, суїцидів та насильства	23,6	35,6	37,7
незадовільна робота шкільної психологічної служби, відсутність належної профілактики психічних відхилень	15,0	15,5	12,6
перевантаженість шкільної програми, що підриває психічне здоров'я учнів	15,4	11,4	9,3
загальна неблагополучна ситуація в суспільстві	18,3	22,1	22,9
інше	0,8	0,7	1,2
ніщо з переліченого, це поодинокі випадки, зумовлені психічними захворюваннями, яких неможливо завчасно розпізнати	8,5	7,5	6,0
важко відповісти	13,4	10,5	14,1

Розподіл відповідей на запитання **“Як Ви вважаєте, чи справили певний вплив на Ваші життєві досягнення шкільні вчителі?”** (у %)

	Жовтень 2006 р.	Серпень 2010 р.	Грудень 2011 р.	Грудень 2013 р.	Вересень 2021 р.
справили позитивний вплив	38,6	44,2	38,7	45,3	37,4
справили як позитивний, так і негативний вплив	31,1	30,4	33,3	29,1	33,3
справили негативний вплив	2,8	4,9	3,4	3,4	5,7
не справили жодного впливу	13,9	12,2	17,1	13,4	14,9
важко відповісти	13,6	8,3	7,5	8,7	8,8

У регіональному розрізі (на момент останнього опитування):

Регіони

справили позитивний вплив	37,6	36,3	37,8	40,0
справили як позитивний, так і негативний вплив	28,9	39,1	32,2	24,4
справили негативний вплив	7,1	5,0	6,2	3,7
не справили жодного впливу	18,0	11,7	17,7	12,6
важко відповісти	8,3	7,8	6,2	19,3

У віковому розрізі (на момент останнього опитування):

	18–29 років	30–55 років	56 років і більше
справили позитивний вплив	30,4	38,8	39,9
справили як позитивний, так і негативний вплив	36,0	32,8	32,2
справили негативний вплив	10,1	5,2	3,6
не справили жодного впливу	15,0	15,4	14,3
важко відповісти	8,5	7,9	10,0

Коментар: Корупційні ризики і надзвичайні ситуації в сфері освіти

1. Одним з найбільш відчутних ефектів освітніх реформ в Україні є зниження корупційних ризиків у сфері освіти. Менш ніж 5% громадян повідомили, що цього року їм довелося давати хабарі вчителям або викладачам, тоді як у 2015 році цей показник був удвічі вищим (10,4%), а у 2007-му сягав 17%. У західних областях України рівень корупції в освіті є трохи вищим, ніж у середньому по вибірці, – 7,5% респондентів, що мешкають у цьому регіоні, зізналися в епізодах хабарництва. На Півдні, за самозвітами респондентів, ситуація є помітно кращою, ніж у країні в цілому: давали хабарі вчителям або викладачам лише 1,5% респондентів.

2. Майже 30% респондентів, діти яких цього року вступали до закладів вищої освіти, повідомили, що вони вступили саме туди, куди хотіли, на бюджетну форму навчання. Ще 22% вступили також на бюджет, але не зовсім туди, куди хотіли. Близько 40% вступили куди хотіли, але за контрактом (платитимуть за навчання). Понад три чверті (76,2%) опитаних заявили, що вступити вдалося без хабарів та блату. Варто зазначити, що починаючи з 2018 року цей показник жодного разу не опускався нижче 70%.

3. Водночас лише чверть респондентів (24,3%) тією або іншою мірою погоджуються з тим, що завдяки заходам, які вживалися державою, нинішній рік став роком без корупції на вступних іспитах до закладів вищої освіти. Понад 30% опитаних з цим твердженням зовсім або скоріше не згодні, а 36,7% утруднюються з відповіддю. Такий песимізм можна віднести на рахунок інертності громадської думки, в якій наразі ще панують переконання, що все в Україні наскрізь корумповане. А от серед респондентів, у сім'ях яких є молоді люди, що цього року вступали до ЗВО, і які мають свіжий досвід безпосередньої взаємодії із системою вступу, розподіл думок щодо цього питання істотно відрізняється від середнього по вибірці. Майже 45% опитаних, в сім'ях яких є діти, котрі успішно вступили цього року до ЗВО, погоджуються, що нинішня вступна кампанія обійшлася без корупції, не погоджуються – 26,8%. Показово, що навіть серед тих

респондентів, чиї рідні так і не змогли вступити до вишів, 37,5% вважають, що іспити відбувалися чесно і результати цьогорічної вступної кампанії є справедливими, і лише 25% так не вважають.

4. Близько половини громадян (49,2%) вважають, що остаточно подолати хабарництво та корупцію у вітчизняній системі освіти однаковою мірою заважають як брак політичної волі в керівників освітньої галузі, так і небажання самих людей відмовитися від давання хабарів. Майже 22% опитаних упевнені, що на заваді антикорупційній політиці стоять передусім прості люди, а кожен шостий респондент (16,2%) покладає відповідальність виключно на керівників освітньої галузі. Мешканці східних областей частіше, ніж у середньому по вибірці, схильні винуватити в корупції брак політичної волі (20,6%) ніж небажання простих людей відмовлятися від хабарів (12,7%), але частка відповідей «однаковою мірою і те, й те» тут є найвищою серед усіх регіонів – 59%.

5. На гіпотетичну пропозицію працівника освіти допомогти із вступом до закладу вищої освіти або з одержанням бажаної оцінки за певну винагороду понад 30% опитаних відповіли б відмовою і майже 10% – ще й поінформували б про це громадські чи правоохоронні органи. Проте кожен шостий респондент (16,4%) скористався (-лася) б цією пропозицією. При цьому частка таких відповідей невинно зростає протягом останніх років (12,8% у 2015 р., 13,4% – у 2018-му). Найбільш лояльними до корупційних пропозицій з боку працівників освіти виявилися мешканці Центрального регіону, де майже чверть опитаних (23,8%) готові прийняти таку «допомогу». Найменш толерантні до корупційних пропозицій в освіті респонденти південних областей, де 40,7% їх відхилили би і ще 10,4% – до того ж поінформували відповідні органи.

6. Не менш гостро громадська думка реагує на проблему насильства в закладах освіти. Широкого розголосу набуло поранення з арбалета вчителів, яке вчинила колишня випускниця однієї із шкіл м. Полтави на початку вересня цього року. Громадяни пов'язують цей та подібні йому

прикрі інциденти передусім з переповненістю інформаційного простору сценами жорстокості та насильства (так вважають 34,3% опитаних) та надмірним захопленням дітей інтернетом, де їх підштовхують до протиправної поведінки, розбещеності, суїцидів та насильства (33,9%). Трохи менше респондентів убачають причину в неблагополучній ситуації в суспільстві у цілому (21,6%). На цькування, якого зазнають діти в школі від однолітків, припадає 18,4% відповідей. Помітно слабшою є тенденція покладати провину на незадовільну роботу шкільної психологічної служби, брак належної профілактики психічних відхилень (14,4%), непедагогічну поведінку вчителів (13,2%) та перевантаженість шкільної програми, що підриває психічне здоров'я учнів (11,5%).